

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАКЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 28 (1043)

Субота, 9 ліпеня 1955 года

Цана 40 кап.

Добрая ініцыятыва

Новы быт трымаў уваходзіць у жыццё працаўнікоў сельскай гаспадаркі. Кніга, газета, радыё, электрычнае святло ўжо сталі звычайнай з'явай калгаснага жыцця.

Разам з ростам эканамічнай магутнасці калгасаў растуць культурныя запатрабаванні калгаснікаў. У нас ёсць ужо нямецка фактаў, калі калгасы-мільянеры будуюць новыя клубы па тыповых праектах, складзеных нашымі архітэктарамі. Двух- і трохпавярховыя каменныя клубы ўзвалі калгаснікі сельгасарцель «Рассвет» Кіраўскага раёна, калгаса імя Леніна Лепельскага раёна і іншыя. Гэтыя клубы нічым не адрозніваюцца ад палацаў культуры, пабудаваных у горадзе. У іх вялікія і прыгожыя, зручныя для глядачоў глядзельныя залы, пакоі для гуртоўкай работы, утульныя памішканні для бібліятэкі і чытальні.

Кожны калгас хоча мець свой добры клуб. І гэты жадае падмацоўвацца канкрэтнымі спраамі. У мінулым годзе, напрыклад, было пабудавана 215 калгасных клубаў. А сёлета іх будзе ўжо 450. У Давыд-Гарадочкім раёне Брэсцкай вобласці кожны калгас мае свой клуб. Большасць сельгасарцель Іоініцкага раёна Гомельскай вобласці таксама пабудавала свае клубы.

Шчырае і фэагульнае імкненне працаўнікоў сельскай гаспадаркі да культуры знайшло сваё яркае праяўленне ў пудоўнай ініцыятыве працоўных. Калгаснікі, сельская інтэлігенцыя Талачынскага і Столінскага раёнаў вырашылі сваімі сіламі і ўласнымі сродкамі пабудаванне новых і добраўпарадкаванне існуючых устаноў культуры. Яны абавязаліся абсталяваць іх так, каб можна было праводзіць тут свой адпачынак, зрабіць іх чыстымі і ўтульнымі, добра наладзіць работу сельскага лектара, гуртоўку мастацкай самадзейнасці, арганізаваць пры хатне-чытальні або сельскім клубе спартыўную пляцоўку і інш.

Ініцыятарамі гэтай назывчай карыснай і каштоўнай справы выступілі маладыя калгаснікі сельгасарцель «Большэвік» Талачынскага раёна (старшыня тав. Ігнаціў) і імя Балініна Столінскага (старшыня тав. Чэкан). Хлебаробы сельгасарцель «Большэвік» абавязаліся добраўпарадкаваць памішканне Рымдальскай хатне-чытальні. Работа, распачатая ў калгасе, не ўкладваецца ў адно сціплае слова «добраўпарадкаваць». Разам з значна большым і шырэйшым. Калгаснікі вырашылі перавесці будынак гэтай хатне-чытальні ў цэнтр арцель і значна павялічыць яго, каб была тут прэстарная глядзельная зала. Яны абсталяваць клуб прыгожай мэбляй, зрабіць спартыўную пляцоўку, азяліняць тэрыторыю вакол клуба. І вось прайшоў некалькі год — і замушчэ дрэвы маладога калгаснага парка, а спартыўная пляцоўка ператворыцца ў стадыён. Слова, дадзенае калгаснікам сельгасарцель «Большэвік», не разыходзіцца з іх спраамі. Пойным ходам ідуць работы па пашыранню памішкання, зроблена спартыўная пляцоўка і інш.

Ініцыятыва калгаснікаў арцель «Большэвік» была гарача падтрымана партыйнымі і савецкімі арганізацыямі. Цяпер ва ўсіх калгасных Талачынскага раёна разгорнута работа па добраўпарадкаванню хатне-чытальні, бібліятэк і сельскіх клубоў. Варта адзначыць аператыўнае кіраўніцтва ўсёй гэтай вялікай і складанай работай раённага аддзела культуры. Задачы аддзела тав. Козік умела накіроўвае карысна і ініцыятыву. Да пачатку ўборкі ўраджаю рамонт і добраўпарадкаванне устаноў культуры раёна будзе закончана.

Гарача ўзялася за справу і хлебаробы сельгасарцель імя Балініна Столінскага раёна. Яны абавязаліся да Кастрычніцкага свята закончыць будаўніцтва вялікага клуба па тыповаму праекту. Створана пастаянная будаўнічая брыгада, савезены ўсе будаўнічыя матэрыялы.

Добры пачынак грамадскай Талачынскага і Столінскага раёнаў знайшоў шырокае падтрымку ў многіх раёнах рэспублікі. На партыйных і камсамольскіх сесіях

дах, на сходах калгаснікаў шырока абмяркоўваюцца пытанні палепшання работы сельскіх устаноў культуры. Арганізатарамі гэтай высакароднай справы ўсюды з'яўляюцца мясцовыя партыйныя і камсамольскія арганізацыі. У Віцебскай вобласці за чэрвень закончана добраўпарадкаванне 75 хат-чытальні, сельскіх клубоў і бібліятэк, абсталявана 200 спартыўных пляцовак.

Добра разгортваецца гэтая работа ў Клецкім раёне Мінскай вобласці. Старшыня калгаса імя Жукава тав. Кожалеў значнаму дзейнасць па добраўпарадкаванню Шчэпіцкага сельскага клуба. Калгас абавязваўся набыць добрыя креслы і каспюмы для ўдзельнікаў мастацкай самадзейнасці. Выгашана памішканне праўдзіна калгаса перадаць бібліятэцы, папарадне зрабіць у ім рамонт.

Усюды, дзе калгаснікі ўзялі на сябе канкрэтыя абавязальствы, работы па рамонту культуры устаноў праводзяцца паспяхова. Зіму 1955-56 гг. пераважна большасць сельскіх устаноў культуры сустрачае падрыхтаванымі. Але гэтым неабходна паклапаціцца пра тое, каб усе нашы сельскія культурна-асветныя былі сапраўднымі цэнтрамі культурнага адпачынку калгаснікаў, механізатараў і работнікаў саўгасу. Для гэтага неабходна стварыць новыя калектывы мастацкай самадзейнасці там, дзе іх яшчэ няма, умацаваць работу ранейшых гуртоўку, прыняць меры да палепшання работы сельскіх лектараў і інш. І тут многае можа зрабіць наша сельская інтэлігенцыя, і ў прыватнасці дзе валяі атрад — настаўнікі.

У высакародную справу наладжвання работы ўключыліся настаўнікі Мірскага раёна Гродзенскай вобласці. Яны абавязаліся ў дні летніх канікул дапамагчы калгаснаму сялянству паспяхова выканаць план развіцця жыгьдлагадоўч. На калгасных фермах раёна ствараюцца і абсталяваюцца чырвоныя куткі. Разам з работнікамі сельскіх устаноў культуры настаўнікі праводзяць тут вялікую культурна-масавую работу: чытаюць газеты, часопісы, расказваюць аб перадавым вопыце жыгьдлагадоўч рэспублікі. Гэтая ініцыятыва заслугоўвае самага шырокага падтрымання.

Разам з тым трэба адзначыць, што не ва ўсіх раёнах рэспублікі па-сфармуляванню класіфікацыя аб рабоце сельскіх устаноў культуры. У нас ёсць яшчэ нямецка месці, дзе культурна-масавая работа знаходзіцца ў заняпадзе, а культурна-асветныя ўзрост не працуюць. Такое становішча тлумачыцца перш за ўсё тым, што мясцовыя партыйныя, камсамольскія і савецкія арганізацыі не цікавяцца работай сельскіх устаноў культуры, не дапамагаюць ім. Адны-ж аддзелы культуры не могуць узяць на сябе гэты ўзровень іх работу. З году ў год у Міністэрстве культуры, у нашым друку крытыкуюцца людзі не адны і тыя-ж раёны за развал культуры-масавай работы. Гэта ў першую чаргу Лунінецкі раён, а таксама Касцюковічы, Глускі, Чачэрскі, Дунілавічы. Між тым ні абласны ўпраўленні культуры, ні Міністэрства нічога не робяць, каб вывесці гэтыя раёны з ганёбака прапары.

Недзя мірныя з абмыкавым стаўленнем да такога важнага ўчастка ідэалагічнай работы на вясні, як дзейнасць сельскіх клубоў, бібліятэк і хат-чытальні. Яны закліканы несіць у масы святае сацыялістычнай культуры. Трэба зрабіць усё магчымае, каб сельскія ўстановы культуры выконвалі ўскладзеныя на іх партыйны і ўрадам адказныя і ганаровыя задачы — выходзяць працоўных у камуністычным духу.

Пачэсны абавязак партыйных, савецкіх і камсамольскіх арганізацый, аддзелаў культуры і сельскай інтэлігенцыі — шырока падтрымаць ініцыятыву працоўных Талачынскага і Столінскага раёнаў — упарадкаваць і абсталяваць памішканні устаноў культуры, ажыццявіць работу ўсіх хат-чытальні, бібліятэк і клубоў нашай рэспублікі.

раўніком хору — настаўнікам Г. Хлябцічам.

У перыяд падрыхтоўкі да агледу мастацкай самадзейнасці рабочых і служачых у Брэсце быў створаны агульнагарарскі чатырохголосны хор. За сем месяцаў існавання хор творча выраі і даў больш дзесяці выступленняў для працоўных раёна і вобласці.

Працуючы над складаным репертуарам, малады калектыв меў патрабу ў кваліфікаванай дапамозе. Р. Шырма азнаміўся з работай гэтага калектыву, даў яму каштоўныя парады. Праз яго ўдзел хор пачаў працаваць над новым репертуарам.

Наведанне Р. Шырмай калгаснага і профсаюнага калектываў — прыклад пэналага супрацоўніцтва профсаюнальнага мастацтва з самадзейным. Ён варты таго, каб яму пасладалі іншыя майстры мастацтва БССР.

В. ВОЛКАУ.

Брэст.

Помнік К. С. Заслонаву

Буйнейшы ў краіне чыгуначны вузел Орша. З гэтым горадам звязана жыццё і баявая дзейнасць праслаўленага партызанскага камандзіра Героя Савецкага Саюза Канстанціна Сяргеевіча Заслонава.

Паводле рашэння ЦК КПБ і ўрада Беларускай ССР у Оршы ў прывазальным скверы пабудаваны помнік герою па праекту скульптара С. Селіханова.

Тысячы працоўных чыгуначнага вузла, прадпрыемстваў і устаноў горада, калгаснікаў раёна прыйшлі 3 ліпеня на вакзал на мітынг, прысвечаны адкрыццю помніка. Мітынг адкрыў старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР В. І. Казлоў.

Урачыста гучыць Гімн Савецкага Саюза. З помніка спадае белая пакрывала. І ў гэты момант загудзелі дзесяткі лакаматываў, адлюкаў салют слаўнаму сыну Беларускага народа.

Бронзавая фігура партызанскага камандзіра стаіць на высокім пастамencie з чырвонай граніта. На пастамencie Залатая Звезда і надпіс «К. С. Заслонаў».

Пасля заканчэння мітынга прадстаўнікі партыйных, савецкіх, грамадскіх арганізацый, прадпрыемстваў, калгасоў да прадпачаў помніка ўсклаі вянкi і букеты кветак.

Н. ЕРМАЛЮК.

Па пачыну настаўнікаў

Інтэлігенцыя Кіраўскага раёна гарача адгукнулася на партыйны пачынак настаўнікаў Мірскага раёна аб умацаванні палітычнай работы ў вёсцы. У школах праходзяць сходы настаўнікаў, на якіх намячаюцца канкрэтыя мерапрыемствы ў дапамогу калгасам. Многія школы атрад уключыліся ў актыўную работу. Настаўнік Тачышчанскай школы тав. Міхалка разам з вучнямі сабраўшы стараным догляд пасеву кукурузы ў калгасе «За Радзіму». Ён чытае хлебаробам газеты і часопісы, праводзіць гутаркі аб жыцці сваёй краіны і падаехах за мяжой. Узмацніў культуру-масавую работу ў калгасе «Савецкая Беларусь» настаўнікі Каўчанскай школы.

За актыўную дапамогу калгасу тав. Міхалка савесен на раённую Дошку Гонару.

Х. ЛІУШЫЦ.

Заводскае літаб'ядненне

За апошні час значна актывізавалася літаратурнае жыццё на заводзе «Гомсельмаш». Амаць у кожным нумары шматтыражнай газеты «Сельмашвец» са сваімі новымі творами выступаюць маладыя заводскія літаратары.

Нядаўна свае новыя вершы змясціў у газете навуоцнец заводскага тэхнічнага вучылішча Васіль Сіліні і свірвалаўшчык зборачнага цыха Іван Мальцаў. Задачына заводскай бібліятэкі Ніна Шамшурава спрабуе свае сілы ў крытыцы. Дзямі ў шматтыражцы апублікавана ле рэцэнзія на раман Д. Граніна «Шукальнікі», па якому на заводзе рытуецца канферэнцыя чытачоў. З новымі творами выступіў таксама паэт Враніслаў Сырынчан.

Намечана выпусціць некалькі літаратурных старонак, правесці агульназаводскі літаратурны вечар.

В. СЯМЕНАУ.

Украінскі театр у Гомелі

Спектаклем «Маруся Багуслаўка» рэспубліка свае гаспаі ў Гомелі Сумскі абласны украінскі музычна-драматычны театр імя М. С. Шчэпкіна. Працоўным горада будуць паказаны спектаклі «Отэла», «Шаленая грошы», «Вясельне падарожжа» і рад іншых. У репертуары тэатра шырока прадстаўлена руская, украінская і заходнеўрапейская класіка.

Украінскія артысты сустрэнуцца з рабочымі і інжынерамі буйнейшых прадпрыемстваў Гомельшчыны, пабываюць з вымяжнімі спектаклямі ў сельскіх раёнах.

(Наш кар.).

Гомель.

Першая старонка.

Перадавы. — Добрая ініцыятыва.

Указ Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР аб узнагароджанні паэта П. Ф. Глебкі Ганаровай Граматай Вярхоўнага Савета БССР.

Народ спявае песні.

Другая старонка.

Ус. Кухта. — У добры час!

Б. Смольскі. — Сімфанічная творчасць — беларускіх кампазітараў.

С. Нісневіч. — «Русалка».

Трэцяя старонка.

Г. Шчарбатаў. — Раман аб будаўніках.

А. Шашкоў. — Букет (апавяданне).

Ан. Кляшко. — Герой дзіцячых кніг.

Чацвёртая старонка.

Н. Масквічоў. — Аматыры доўгага рубля.

Ул. Корбан. — Пошукі жанра (байка).

Н. Сержаніч. — Міжквечнаўскі год у Польшчы. З замежнай пошты.

НАРОД СПЯВАЕ ПЕСНІ

На Нарачы

Самою прыродой тут усё падрыхтавана для свята. І возера, — з пудоўнаю назваю Нарач, усалянае народам у песнях як сваё, беларускае мора, і ўзвышша, з якога даўка-далека ва ўсе бакі відаць шырачэзныя калгасныя пасевы, новы краявід адроджанага краю.

Шуміць, плешчацца па пясчаніках берагоў свайх Нарач, быццам заклікаючы сюды новыя і новыя тысячы людзей. А яны ідуць і сядуць з самае раніцы, узяўшыся разам з сонцам, якое таксама не мінае свята, сваім ласкавым цяплом радуе народ.

Але, відаць, ёсць нешта іншае, што збірае на гэты бок Нарачы, на гэты ўзвышша над самым берагам возера тысячы людзей штогод у дзень 3 ліпеня. Відаць, гэта напуюненасць сэрцаў тым шчасцем, якое прынесла людзям вызваленне, абірае ўсіх сюды. Відаць, гэта радзіць мірнай творчай працы выклікае ў кожным чалавеку жадаанне быць разам, у адной магутнай сямі, спяваюць на поўным гурце песню за песняй.

Так, гэта стала добрай, народнай традыцыяй! Свята песні і танца, праведзенае 3 ліпеня гэтага года ля возера Нарач і прысвечанае 11-й гадавіне вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захопнікаў, было перш за ўсё масавым, сапраўды народным святам. У ім прыняло ўдзел звыш 50 тысяч чалавек.

Святоснасць, радаснасць і ўхваліваньня арганізавана, з харошым разумяем думкаю — класатамі аб людзях.

Свята пачалося з невялікага мітынга. На ўсё наваколле словы прамоўцаў разнасоўць радыёўрадыё. Яны на сносках, якія быццам выйшлі з возера і прыпыніліся на самым беразе, на дубах, бярэзах, што шырока раскінулі свае зялёныя ўбранне, на кожнай пабудове, які часова вырасілі ўздоўж лагчы, што нібы вуліцамі разыходзіцца ад узвышша ва ўсе тры бакі. Слухаюць людзі правыя намеснікі старшын Маладзечанскага аддзялення Працоўнага флага, сакратара абкома партыі Южыка, Героя Савецкага Саюза былога камандзіра партызанскай брыгады Марыява, сакратара абкома камсамола Лавіна. І поўняцца сэрцы іх агучваннем велічым бесмертнага подвігу савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Ён узымаецца над усім светам, перад усімі народамі.

Позіркі ўсіх скіраваны на помніка-абеліска воінам Савецкай Арміі і партызанам, якія загінулі ў барацьбе за свабоду Радзімы. На абодвух баках — флагі: дзяржаўны і партызанскі, а ў сярэдзіне — флаг БССР. Лёгі ветрык калыха палотнішчы. У вялікім маўчанні народ. Над кранальнымі гукамі жалобнай музыкі дэлегацыі працоўных ускладаюць вянкi да помніка. Вянкаў многа. Яны абкружаюць увесь пастамент, уздымаюцца вышэй і вышэй. Народ урачыста ўшаюнае памяць сваіх гераічных сынёў і дачок.

«Лявоніха» ў выкананні зводнага танцавальнага калектыву г.р. Мінска. Фото І. Салавейчыка.

Гучыць Гімн Савецкага Саюза. Яго спявае трохтысячны зводны хор, спяваюць усё 50 тысяч людзей, што сабраліся тут.

Свята пачалося. Зводны хор пад кіраўніцтвам дырыжора В. Багатава выконвае: «Партыйны слав» Кузняцова, «Молодосць, здарав'е!» Мурадзі, «Ураджайну святочную» Галаваўскага і «Мы — беларусы» Сакалоўскага.

Якой павагай у народзе карыстаецца наша самадзейнае мастацтва! Увесь дзень калі поўсотні самадзейных калектываў: харавых, музычных, танцавальных, 50 індыдуальных выканаўцаў выступалі з рознастайнай праграмай. І ўвесь дзень халіла ўважлівых слухачоў. Увесь дзень чуць былі воплескі захаплення, задаволенасць людская.

Калектывы за калектывам дэманструе сваё ўмельства, сваё па-шчыраму простае мастацтва. Хор Будслаўскага сельскага Дома культуры (Брычын), якім кіруе адна са старэйшых удзельніцаў Беларускага самадзейнага мастацтва настаўніца П. В. Мядзёлка, змяняе хор Вішнеўскага сельскага Дома культуры (Валожыны), які выконвае новую «Песню Ільінаваў» пад кіраўніцтвам аўтара музыкі Гембіцкага.

За танцавальным калектывам калгаса «1 Мая» (Лыбкоае) выступаюць удзельнікі танцавальнага калектыву Смаргонскага раённага Дома культуры.

«Беларускую польку» выконвае струнны аркестр сельгасарцель імя Будзёнага (Паставы), а крыху пазней — сям'я музыкі Лембівіч — калгаснікаў з Івянецкага раёна.

На рускай і беларускай мовах выконваюцца творы В. Маякоўскага, Я. Купалы і Я. Коласа, К. Крапівы і А. Куляшова, Ул. Корбана і першы маладых паэтаў, якія ўпершыню ў сваім жыцці выступаюць перад такой вялікай аўдыторыяй.

Выступаюць калектывы Смаргоні і Паставы, Маладзечна і Вілейкі, Пінскі і Ашмян, Мядзель і Глыбокае, Докшыці і Дунілавічы, Браслава і Івянкі, Радашковіч і Юрацішкі, выканаўцы з Астравецкага, Ільінскага, Дзіснаскага і іншых раёнаў.

Песні і частушкі, танцы і пераплясы, гамаея зольных спевакоў і заўзятых докламатараў не змаўкаюць. Каля месці гадзіны людзі не зводзілі ачыі са сцяны, пабудаванай на ўзвышшы, не пераставалі прыслухоўвацца да рэпродуктараў.

Асюль, ад узвышша, свята развіталася далей і далей. Людзі сем'ямі, сяброўскімі групамі размяшчаліся на зялёнай мураве. Адпачывалі, закусвалі. Адзводзі думу ў гаворцы даўня знаёмых, былія воіны і партызаны, а дзяцей людзі мірнае працы. Руліліся гаспадары паплавацілі, і на сваіх песні і танца працавалі магазіны, бубеты, закусачныя, ларкі з усіх раёнаў вобласці.

А возера жыло таксама. Ад берага і ўсё далей і далей яно запоўнілася людзьмі. Адыі купаліся, другія плавалі на лодках.

На Нарачы. Перад зводным хорам, на танцапляцоўцы. Выконваецца пералас. Фото У. І. Крука.

Калі мы глядзелі на ўсё, што адбывалася на самым узвышшы і далёка ў яго ваколіцах, дык уяўлялася, што свята спраўдзіла не пяцьдзесят тысяч людзей, а ўвесь народ, уся наша рэспубліка.

Так, гэта было свята вызваленнага народа, народа-будаўніка, народа-творцы. Народ спявае песні! Народ савіць мірнае жыццё!

П. ВІХРОУ.

У Мінску

Сонда сваім ласкавым цяплом залівала пляшчы і вуліцы Мінска. Задойта да пачатку свята дзесяткі тысяч працоўных прыйшлі на стадыён «Дынама». Каларыяны фарбы пераўтваралася радаснае аздэнне зводнага хору мастацкай самадзейнасці прадпрыемстваў сталіцы.

У чатыры гадзіны дня намеснікі старшын гораўскага тэатра Філіпава павішавалі ўдзельніцаў свята з днём вызвалення. «Мы не жадалі і не жадаем воіны, мы хочам жыць у міры і дружбе з усімі дзяржавамі свету», — гаворыць яна.

Зводны хор і духавы аркестр БВА пад кіраўніцтвам народнага артыста БССР Г. Пітовіча выконвае Гімн Савецкага Саюза, песні «Мы — беларусы» Сакалоўскага, «Марш савецкіх партызан» Мурадзі, «Радзіма» Смыслова. Пад кіраўніцтвам дырыжора К. Паллаўскага хор спявае «Песню беларускіх партызан» Любана, «Ліці, перамогі песня» Масаліцінава, «Ураджайну святочную» Галаваўскага.

Пад акампаментаме духавога аркестра БВА плаўна і прыгожа станцаваў «Лявоніху» зводным танцавальным калектыву (пастаўлена заслужаным артыстам БССР К. Муле-ра). У знак міру і дружбы паміж народам танец закончыўся паўтам галубоў і ўзняццем чырвоных сцягоў.

Аркестр БВА пад кіраўніцтвам В. Мартынава выканаў песню «Тачанка» і фінал чацвёртай сімфоніі Чайкоўскага.

Другая частка праграмы была прысвечана выступленню харавых і танцавальных калектываў Мінска. Слухачы гарача сустраілі работніцу трактарнага заводу Ларыянава, якая прыгожым прычым голасам праспявала песні «Два сабры» і «Карабінікі», танцавальны калектывы заводу Молатана, які выканаў масавы рускі і мадэўскі танцы, венгерскі танец і «Чардаш» у выкананні калектыву працоўных рэзерваў.

Народныя гуляні адбыліся таксама ў парку імя Горкага і Чэлюскінцаў.

Адам РУСАК.

Каштоўны пачын

Калі Талачынскі райком партыі, райвыканком і яго аддзел культуры, а таксама камсамольскія арганізацыі раёна старанна правяраі і вывучылі работу сельскіх атрадоў культуры, яны ўстанавілі, што значная частка сельскіх клубоў, хат-чытальні, бібліятэк знаходзіцца ў непрастасаваных памішканнях, патрабуе рамонт. Стала ясна, што сельскія Саветы без дапамогі грамадскасці не змогуць справіцца з гэтай вялікай работай.

Пытанне аб добраўпарадкаванні сельскіх устаноў культуры было абмеркавана на сумесным пасаджэнні бюро райкома партыі і выканкома раённага Савета дэпутатаў працоўных. У прынятым рашэнні ўказвалася, якая рамонту патрабуе кожная ўстанова культуры, хто павінен выконваць гэтыя работы і ў які тэрмін.

Калгаснікі, сельская інтэлігенцыя і моладзь сельгасарцель «Большэвік» Талачынскага раёна сваімі сіламі вырашылі адрамантаваць Рымдальскую

хату-чытальню і чырвоныя куткі на жыгьдлагадоўчых фермах калгаса. Да першага жніўня яны абавязаліся перавесці будынак хатне

У добры час!

Ець такія спектаклі, якія ацёньваюць не як асабліва складаны. Прагледзім спектакль «Хто смеяцца апошнім» у пастапоўцы тэатра імя Янкі Купалы і затым гэтую-ж камедыю ў тэатры імя Масовога (Масква) і вельмі цяжка або зусім немагчыма вызваліцца ад уражання, якое пакідае таленавітая работа беларускага калектыву. Здаецца, што вольныя такія і могуць быць Туляга і Гарлахацік, Зьлікін і Цяця, якімі мы іх бачым у спектаклі тэатра імя Янкі Купалы.

Мы дазволілі сабе зрабіць гэты ўступ з наступных меркаванняў: спектакль «У добры час» у пастапоўцы Цэнтральнага дзяліцкага тэатра многія мінскія глядачы бачылі ў Маскве ці саухалі ў радыёэфіры. І зусім натуральна, што некаторыя з іх параўноўвалі работу калектыва з маскоўскім спектаклем і робілі вывады, на жаль, не ў карысць нашых відаў. Шы правільна гэта? У некаторай ступені правільна. Але вольны адмыслова заслона. Наша ўвага настолькі была прыкавана да сцэны, што, шчыра кажучы, і не хацелася ўжо займацца параўнаннямі.

Параўнаньне аналізаваць п'есу няма патрэбы: яна даволі добра вядома, і аб ёй адзінадушна складалася станоўчая думка. «У добры час» В. Розава — праўдзівы твор.

У спектаклі тэатра імя Якуба Коласа вобраз Андрэя Аверына ў выкананні М. Федароўскага, на нашу думку, — творчая ўдача мастацтва. Ён часта вынаходзіва карыстаецца прыёмамі, якія, здавалася-б, маюць з трукцывам, але пры гэтым не траціць паўчужы меру, не забывае, што за вонкавай абалонкай экспансіўнасці і пустаслоўя юнака павінен стаць чалавек, да якога, урэшце, прыходзіць спраўданае разуменне жыцця і паўчужы адказнасці за сваё месца ў ім.

Андрэй з першага свайго з'яўлення на сцэне выклікае зацікаўленасць да свайго лёсу, жаданне, каб гэты дэкадэнт і разам з тым разумны юнак урэшце айнашч свайх ідэяў і ўстанавіць правільныя ўзаемаадносіны з акружачымі людзьмі і рэалізацыяю. Гледзчы шумна рэагуючы на экспансіўнасць яго паводзін, і разам з тым, якая цяжкая настане ў зале, калі юнак глыбока задумаецца над сваімі ўчынкамі, над наваколнямі падзеямі. Вобраз Андрэя ў выкананні М. Федароўскага развіваецца на працягу ўсяго спектакля і набывае ўсё новыя рысы. Аднак нехта не звярнуў увагу на вельмі сур'ёзную хібу артыста: яго дзеянні настолькі нехайна, што вельмі многа добрых і важкіх аўтарскіх слоў і фраз да гледачоў не даходзіць.

Артыстка Г. Арлова нарадвала тонкім пранікненнем у складаны ўнутраны свет свай гераіні (Галі Давыдава). Вобраз, які створаны ёю, — шматгранны і насычаны трагічнымі жыццёвымі назіраннямі. Вельмі пераканальна артыстка паказала, як фарміруецца натура Галі ў сутыкненні са складанымі жыццёвымі сітуацыямі, якія патрабуюць смеага і самастойнага вырашэння. Разам з тым мы павіны папракнуць мастака (В. Ласкоў): адзін Галі настолькі будзённа і простае, што ў выніку становіцца зусім незразумелай такая псіхалагічная дэталі ў спектаклі, як увага Аляксея да цікавага Убрання дзячынны.

Удумліваю работу артыста О. Лапо (Аляксей, стрыечны брат Андрэя) можна таксама аднесці да збоўжакі спектакля. Добра ён праводзіць сцэну сустрэчы з Вадзімам Развалавым. Тут адчуваецца тэмперамент і ўнутраная перакананасць паводзін артыста. Але сцэны з Галіяй О. Лапо праводзіць надта прастаейна, нават адчуваецца нейкі прыгук. Варта перагледзець гэтыя сцэны ў плане больш тонкай іх мастацкай распрацоўкі.

Пераканальны ў сваіх ролях артыст С. Казлоў (Аркадзі) і А. Гутковіч (Вадзім Развалаў). Заўвагі да іх работы будучы дэталічны пераважна вонкавага выгляду. Стварэнца ўражанне, што С. Казлоў дрэнна валодае сваімі рукамі. А. Гутковіч павінен быў пераканаць рэжысёра і мастака ў неадарэчнасці парыка, які яго прымуслі надзець. Зразумела жаданне надзець Віктару вонкавую характэрнасць стыліягі, але трэба, каб парык быў добра выкананы, каб ён быў лапсаваны да агульнага выгляду. Грым, між іншым, таксама не пасуе да твара акцёра (мужчынскія грывы, на жаль, у спектаклі ўсе дрэнныя), ён аб'яднае і проста псуе яго добрую работу.

Сакавіта і дасцінна распрацавала сваю ролю Е. Радалюўска (Анастасія Ефрэмуна) і ў супрацьлегласці ёй зусім нецікава, абыйкава і суха сыграла роля Патр. Іванавіча Аверына С. Скальскім. Тут відаць, што акцёр выступае ў вобразе, які яму зусім негасцявы.

Тое, што ўважліва работа з моладзю не з'яўляецца выпадковай у тэатры Якуба Коласа, пацвярджаецца і ўдалым выступленнем у спектаклі «У добры час» моладзых артыстаў дапаможнага складу Л. Куцкінай (Каця Сарокіна) і А. Шчапана (Афанасій Бабунаў). Моладзь выконвае свае ролі ярка, свежа.

Добрыя вонкавыя і ўнутраныя дэталі ўласцівы артыстцы Е. Розанай. Але гэта роля кантрастуе з яе надзвычайна прыемнага тэмбру голасам, які знішчае добрае ўражанне ад здавалася-б, удумліва падрыхтаванай ролі Мані Палаковай. Незразумела і тое, чаму ні ў адным з двух спектакляў (2 і 4 ліпеня) не была паказана другая выканаўца ролі Мані — І. Мельнікова.

Ець сур'ёзная прэтэнзія і да вымаўлення акцёрамі беларускага тэксту. Заган тут вельмі многа. Недопушчальныя такія архаізмы, як «гаінец», «газата», «смейцца» і іншыя. Часам робіцца няправільны націск: дыжар, замест пажар, учораўні замест учарашні; дэкадэнт дэкадэнт замест дэкадэнт, жылі замест жылі і інш. Ець і іншыя хібы вымаўлення, што сведчыць аб нехайных адносінах некаторых акцёраў да мовы.

Некалькі слоў аб мастацкім афармленні спектакля. Планіроўка вырашана вынаходліва і выразна, але яна шэрабурдзіла па свай каларынай гаме, што зусім не характэрна для маскоўскага кватэры Аверына. Апрача таго, хацелася-б бачыць больш бытавых дэталей. Слаба напісаны заднік у першай дзеі. Гэты шэры будынак не дае ўяўлення аб новай Маскве. І ўжо зусім неадарэчна фіялетавы вечар у першай дзеі. Груба выкананы дэкарацыі другой дзеі. Мастак не заўважыў ўлічвае законы перспектывы: раптам на сцэне можна ўбачыць звычайны шматпаварковы дом у тым-жа маштабе, як і высотны будынак.

Пастапоўку ажыццявіў моладзі рэжысёр — выпускнік Маскоўскага інстытута тэатральнага мастацтва В. Броўкін. У рэжысёра адчуваецца ўмеа падыход да раскрыцця аўтарскіх думак і ўважліва работа з акцёрамі. Ець цікавыя знаходкі пастановачнага плана: напрыклад, выкананне Вадзіма Развалава «гміна» стымал у першай дзеі адламагае выкріскі спраўданае сутнасць Віктара. Але некаторыя рэчы зроблены В. Броўкіным грубавата. Напрыклад, умоўным, наўмысным з'яўляецца ўвядзенне песні і шуму вуліцы ў фінале першай дзеі.

Прагледзім спектакль тэатра імя Якуба Коласа, усё-ж хочацца сказаць моладому рэжысёру: У добры час!
Ус. КУХТА,
рэжысёр.

Українська газета про спектаклі Магілёўскага тэатра

Бяла трох тыдняў паказваў свае спектаклі ў горадзе Драгобчыцы і іншых населеных пунктах вобласці Магілёўскай абласнай драматычнай тэатра. Прыезд на гастролі да украінскіх гледачоў беларускага тэатра з'явіўся працягам добрай традыцыі штогодняга абмену мастацкімі калектывамі паміж братамі рэспублікамі. Прапоўныя буйнага прамысловага абласнога цэнтру Украіны дзіла сустраі пастапоўку беларускага мастацтва. Спектаклі шырока асвятляліся ў абласным друку, артысты выступалі перад слухачамі абласнога радыё. Акрамя Драгобчыцы, беларускі тэатральны калектыв выступаў перад прапоўнымі Барыслава, Самбора, Стрыя, пабыўаў у калгасінаў Меданіцкага раёна.

Паказ пачаўся спектаклем «Іван Рыбак». Як адзначала драгобчыцкая газета «Радзійскае слова», спектакль прайшоў з вялікім поспехам. У газеце надрукаваны рэцэнзійны над назвай «Вялікі, страены спектакль». Аўтар рэцэнзіі О. Чуча падкрэслівае, што калектыв тэатра стварыў баяны спектакль. Направазна спыняецца аўтар на вобразе Рыбакова-бачкі, які з'яўляецца цэнтральным у п'есе. Адзначаючы, што артыст І. Мядзведзёў меа перадае «тонкія пераходы ў паўчужы ролі, «як пафас думак, з якімі развітваецца з сынам паміраючы генерал, перадавае больш думанаў. Актёр І. Мядзведзёў меа ўсе магчымыя дасцігнучы гэта».

Выклікае парачанне рэцэнзента прыём выкарыстання кінематаграфічных кадраў. Калі такі прыём яшчэ дарочы пры аластраванні ўспамінаў Рыбакова ад сваіх былых паходах, дык у пачатку спектакля кінокадры на белым палатне ствараюць уражанне штучнасці.

З поспехам паказваўся на гастроліх спектакль «Спанцы». Газета «Радзійскае слова» змясціла рэцэнзійна на гэты спектакль.

«Сам факт звароту тэатра да п'есы Дармантава «Спанцы» заслугоўвае ўважлення і гаворыць пра творчую стацасць акцёрскага калектыва», — піша аўтар рэцэнзіі І. Рабінцаў. У рэцэнзіі дасца станоўчая апенка ігры артыстаў А. Сіманова (Фернандо), Т. Соінай (донна Марыя), С. Яворскага (патар Сарыні).

«Артыст Сіманаву часам настолькі шчыры ў сваіх перажываннях, што забывае пра сцэну, тэатр і бачыць толькі спраўданае трагедыю чалавека, які кінуў адкрыты і няроўны выклік зламчымаму свету. Асабліва ярка праўдзівая гэта шчы-

расць у апошняй дзеі, калі Фернандо вымушаны забіць любімую Эмілію».

Адзначаючы праўдзівую ігру артысткі Т. Соінай, якая стварае пераканальны вобраз подай і разбачанай светам жанчыны, крытык робіць заўвагу выканаўца ролі Марыі і рэжысёру спектакля. На думку аўтара рэцэнзіі, трэба было паказаць нішчырасць раскаяння Марыі пасля зробленага ёю злачынства, інакш у гледача не ствараецца яснага ўяўлення пра вобраз. «Артыстка Соіна, а разам з ёю рэжысёр спектакля Шуцаў, відаць, не ўважліва ацанілі, і шчырае раскаяння донны Марыі—Соінай выклікала адзіненне ў гледача, паказалае лабачныя цэлау у тым азітку, які ўжо ўдалося стварыць да гэтай сцэны».

Аўтар артыкула станоўча ацэньвае выкананне ролей В. Кабатнікавай (Эмілія), Ю. Гальперынай (Номі), С. Бульчыкам (Майсей).

Выклікае парачанне вобраз донна Альвара, якога іграе Р. Эрман. У спектаклі—гэта традыцыйны стары са шкандабачую хаюа. Акрамя таго, артыст нясна вымаўляе тэкст. Такі-ж папрок робіцца і артысту С. Яворскаму, які таксама невыразна даносіць тэкст.

«Шлях да шчасця» — так называецца рэцэнзія П. Саўчанкі і О. Балхевіч на 148-ы паказ спектакля «Таня», надрукаваная ў газеце «Радзійскае слова».

Вобраз гадоўнай гераіні спектакля Таны—творчы поспех артысткі В. Кабатнікавай. На працягу ўсяго спектакля, пішучы рэцэнзенты, яна знаходзіць неабходныя спосабы вымаўлення паўчужы, рэнастайных рыс характэру гераіні.

Артыст І. Румянцаў стварае пераканальны вобраз Германа. Аднак у асобных выпадках ён губляе паўчужы меру. У першай дзеі заната разкі пераход у стаўленні Германа на Таны — вельмі хутка каханне змяняецца непраўдзівасцю.

Удумліва і правільна трактуе артыст І. Мядзведзёў вобраз начальніка прыска. Яго герай—не шаблонны «кіручы таварыш». Артыст здольны раскрыць багачце духоўнага свету чалавека. Многа прапрацаваў над стварэннем спектакля рэжысёр В. Шуцаў.

Калектыв тэатра—на верным шляху — такі вывад робіць рэцэнзенты на прыкладзе спектакля «Таня».

Ф. ВАСІЛЬЕВ,
(Наш кар.)

г. Драгобчы.

„РУСАЛКА“

Спектакль Беларускага дзяржаўнага тэатра оперы і балету

Сіламі моладзі опернага тэатра надаўна былі паказаны новы спектакль «Русалка» Даргамыжскага (пастапоўка Л. Александроўскай). Гэты твор вялікага кампазітара-рэаліста з'яўляецца адным са складанейшых у сусветнай опернай літаратуры. Складанасць «Русалкі» — у перадачах глыбіні і тонкасці псіхалагічных перажыванняў гераюў, у выразнай выкаманіўнасці, заснаванай на моўнай інтанацыі, праскрануў рускай народнай песнянасцю. Выкапанне ўсіх гэтых патрабаванняў, неабходных для захавання характэру і стылю твора, можа быць дасягнута толькі пры ўдзялівай і ўдумлівай рабоце салістаў.

Выканаўца ролі Наталы З. Ланчанка — адольная артыстка, якая валодае добрым голасам. Са здавальненнем можна адзначыць яе спанічнае пераўвасабленне з чужойай пачотнай дэцывіцы ў блызкіснага мейшчу. Аднак Ланчанка трэба яшчэ шмат працаваць над свай ролю ў вакальных адносінах. У партыі Наталы павіна быць характэрнае для рускай школы народна-песеннае выкананне, з уацціўным яму адзінаццым музыкі і слова. Брыўна, калі шырокае распаўсюенне мелодыі Даргамыжскага ператвараецца спявачкай у лёгкадумную каларатуру або калі фарсіруецца гучанне.

Г. Дамітрыў у ролі князя Імкнечка да раскрыцця вобраза свайго герая. Але не трэба забываць, што гэты вобраз паказаны ў оперы ў прамежку яго звалюцы. У трыці і чацвёртай дзеях—гэта тужылівы чалавек, які аддаецца горкім успамінам. Глыбіню яго пакут, цэльна паўчужы перадае апошняе каваціна. Яна з'яўляецца выклікам спраўданага рамантычнага паўчужы, які ўзнік у князя. Аднак саліст чамусьці ў каваціне імкнечка аняць рысы лірызма. У голасе яго няма ні цёплым, ні мяккасці. Ён скандыруе складны, даходзячы часта да прастай размовы. Апрача таго, валодаючы добрым голасам, ён мала клапоціцца аб культуры спявання. Салістам то фарсіруецца гучнасць асобных фраз, то, наадварот, цэлыя фразы знікаюць.

С. Івашчанка выконвае ролю маньяра яшчэ зусім слаба. Выклікае трывогу не толькі тое, што ён праводзіць сваю партыю, не звольчачы вачэй з дырыжорам, а і тое, што палыходзіць да яе не ад музыкі, а чыста вонкава, часам натуралістычна. Адсюль і зрыў голасу ў кульмінацыйным пункце развіцця гэтага вобраза (спява ў лесе). Артыст перадае не трагедыю чалавека, а історычны душэўны стан, выказаны неапраўданымі мітуслівымі рухамі па сцэне. Усё гэта парачыць рускім оперным традыцыям, дзе, нават пры перадачы змрочнага стану дзючых асоб, перш за ўсё раскрываецца драматызм іх пакут. Івашчанку трэба звярнуць увагу і на сваю дэцывіцу.

Сярод моладзых выканаўцаў оперы добрае ўражанне пакідае Л. Галушкіна ў ролі княгіні Н. Дзвінцінава — Ольгі.

Траўтоўка Л. Галушкінай вобразе княгіні своеасабіва. Яе гераіня пазбаўлена княскай велічнасці. Гэта — дзірчны вобраз ціхай і сціплай рускай жанчыны. І такая траўтоўка зусім апраўдана.

Вобраз Ольгі ў выкананні Дзвінцінавай яшчэ раз пацвярджае думку, што яна «маленькіх ролей». Юнацкая грацьбавая жартуліўнасць, вясёлая хітрасць, арганічнасць рухаў і жэстаў—усё гэта глыбока і праўдзівна раскрывае вобраз і паказвае спраўданае значэнне яе ролі ў оперы.

Дырыжор І. Абраміс і балетмайстар К. Кашурнікіна—таксама моладзья ўдзяльнікі спектакля.

Тактоўна, з добрым густам правёў дырыжор партыю арэстра. Прытрымліваючыся патрабаванняў кампазітара, ён стварае палыноў да прачытання партытураў оперы. Але трэба кінуць папрок складальнікам праграмы: яны не адзначаюць прывішчу салістаў арэстра. Аб гэтым тым больш даводзіцца шпалаваць, што нельга не адзначыць натхненнага выканаўцы сола на рабоі.

Менш задавальнае работа балетмайстра. Танцы на малым натуралістычным. Стылістычны разнабэр уносіць перапаўненне ў славянскім танцы хароўных рухаў з вальсавымі. Эпізод з кветкамі ў талпы цыганой неадрэалістычны—балерыні не могуць падмаць кветкі цыганой. Нават запрапанне цыганой ў княскі перем было значнай вольнасцю Даргамыжскага, на што ўказваў Сероў.

Кожная новая пастапоўка класічнага опернага твора на сцэне нашага тэатра з'яўляецца значнай падзеяй у музычным жыцці рэспублікі. Таму, гаворачы аб моладзых выканаўцах, не трэба абыходзіць маўчаннем і значную работу ўдзяльнікаў спектакля старэйшага пакалення. З вольны задавальненнем трэба адзначыць работу хормайстра. Хоры на млыне і на баякоце ў князя гучаць і поўнай аднаведнасці з іх жанравымі асаблівасцямі. Праўда, менш удалым было гучанне хору Русалка.

Усё гэта сведчыць аб тым, што калектыв тэатра мог-бы дамагчыся ў пастапоўцы оперы большага творчага поспеху. Аднак недастатковае патрабаванасць у п'яроў выканаўцаў і ў іх рабоце над сабой перашкода стварэнню спраўданага музыка-драматычнага ансамбля, які неабходны для глыбокага ўвасаблення кампазітарскай задумкі.

С. НІСНЕВІЧ.

На здымку: сцэна з другой дзеі оперы «Русалка». У ролі Ольгі—артыстка Н. Дзвінцінава, у ролі князя—артыст Г. Дамітрыў. Фото І. Салавейчыка.

Сімфанічная творчасць беларускіх кампазітараў

Сваімі лепшымі ўзораі беларуская сімфанічная музыка трывала ўвайшла ў скарбніцу нацыянальнага мастацтва. Рэалістычная, прасякнутая духам народнасці, яна па праву заслужыла прызнанне. Творы, які першая сімфанія М. Чуркіна, трэцяя сімфонія М. Алашава, фантазія на народныя тэмы В. Залатарова, увертюра да оперы «Зыцьчына з Палесяя» Я. Шкоцкага, сімфанічная паэма «Партызанская бая» У. Алаўнікіна, канцэрт для фартэпіяна і арэстра Д. Камінскага і іншыя з'явіліся значным укладам у сөөчыю музыку.

Адзінвацца лепшыя сімфанічныя творы беларускіх кампазітараў, неабходна падкрэсліць, што яны яшчэ поўнасна не адпавядаюць эстэтычным патрабаванням сучасна.

Надаўна ў Маскве праходзіў VIII пленум праўдзена Саюза сөөчкіх кампазітараў, прысвечаны сімфанічнай музыцы. Беларускае музыка была прадстаўлена там усёю толькі адным творам — 3-й сімфаніяй М. Алашава. Вельмі сціплае месца, якое заняла беларуская кампазітарна па пленуме, прымушае сур'ёзна непакоіцца.

Што перашкаджае беларускаму сімфанізму выйсці на шырокі шлях? Перш за ўсё, нізкі прафесіяналізм фарэвы. Кампазітары слаба павышаюць арэстравую паліфонічную тэхніку, яны не распрацоўваюць глыбока нацыянальна-традыцыйна. Можна прынесці нямала прыкладаў, калі народная песня не ўбагачаецца, не развіваецца, а пасіўна пугнецца ў творы.

У другой сімфаніі Р. Пукста і яго фантазіі «Нарэабачка» народная мелодыя, праходзячы па розных таянальнасцях, у асобных інструментах не развіваецца. Яна не набывае новага жыцця, не ўбагачаецца. Такія-ж аналагічныя прыклады можна сустраць у сімфаніях М. Чуркі-

Аднак гэтыя трагедыйна-драматычныя вобразы ў сваім развіцці нараджаюць жыццеспярэджальную гераічную ідэю народнай перамогі над ворагам.

Другая частка — лірычная светлая і ўсхваляваная, з'яўляецца яркім кантрастам першай. У ёй шчырыя, выразныя мелодыі.

На жаль, другая палова сімфоніі, г. зн. трэцяя і чацвёртая часткі, нягледзячы на нудую народную мелодыю, аказалася няяснай па канцэпцыі і рыхлай па форме. Мноства самых рэнастайных тэм у гэтай палове твора парушыла яго кампазіцыйную зладжанасць і вызначыла слабасць драматычнасці яго пабудовы.

У чым прычына такога недахопу кампазіцыі? Перш за ўсё ў тым, што аўтар не паставіў сабе выскіх патрабаванняў. Сам кампазітар не задаволены фіналам і, трэба думаць, што ён яшчэ вернецца да работ над апошнімі часткамі.

Кампазіцыйныя хібы ёсць і ў трэцяй сімфоніі М. Алашава. У ёй неспаае зладжанасці і яснасці формы, а часам і логікі спраўданага сімфанічнага развіцця. Аўтар інакш раз захаліаецца звольненымі цікавымі мелодычнымі зваротамі, паўтарае часта без уяўляк меры тэматычны матэрыял, забываючыся пры гэтым аб форме ў дэкам. Такое паўтараенне стамае слухача. Пры гэтым нельга адмаўляць эмацыянальнай насуеннасці музыкі, яркай арэстравуі і вобразнага адлюстравання ў творы. У сувязі з трэцяй сімфаніяй М. Алашава паўстае пытанне аб прафесіяналізмі беларускага сімфанізма, аб развіцці нацыянальнага стылю, узабагачэння дасягненымі сусветнай музычнай культуры і перш за ўсё рускай класікі. Аўтар у сваім творы паказвае, што традыцыі народнай песні набываюць новае жыццё, калі і скарыстаць творча актыўна, у аднаведнасці з новымі зместам, з новай і дзіўнай-вобразнай задумай.

Зусім нядаўна М. Алаваў напісаў чацвёртую сімфанію, у якой паставіў рад азначных пытанняў, звязаных з праблемай перамогі станоўчага ідэалу ў сөөчкіх сімфанічных музыцы. Аўтар на працягу ўсіх чатырох частак твора праводзіць тэму барацьбы з забабонамі. У гэтай ба-

рабце сцвяражаюцца вобразы, якія сімвалізуюць выскіх ідэалы нашага часу. Гэтая барацьба з цёмнымі, змрочнымі сіламі, што адыходзіць у мінулае, але яшчэ змагаюцца з новымі, светлымі ідэямі, — поўная напружанасці і вострых сутычак. У канцы сімфоніі гэтая тэма трапіць сваю сіду і ўступнае месца новым, светлым і станоўчым вобразам. У фінале адлюстравана перамога выскіх ідэалаў нашай сөөчкі рэалізацыі.

У сімфоніі ёсць нямала натхненні і яркіх старонак, якія сведчаць аб выскіх прафесіянальных вартасцях твора. Адно тое, што аўтар заўсёды шукае новыя праблемы, новыя ідэі для сваіх твораў, гаворачы аб сур'ёзнай рабоце кампазітара. Яго чацвёртая сімфонія не без недахопаў і трэба думаць, што дыскусія, якая намятаецца ў Саюзе сөөчкіх кампазітараў па гэтым творы, дапаможа аўтару ўдасканаліць яго і зрабіць яшчэ больш цікавым.

Кампазітары Д. Камінскі і У. Алаўніку таксама імкнучыся ўзабагачыць народныя мелодыі ў аднаведнасці з новымі ідэямі. Па такому шляху пайшоў і сваім першым канцэрце для фартэпіяна і арэстра Д. Камінскі. Ён здолеў пераканальна распрацаваць у фінале канцэрта народную песню «Ах, і сееа Уялічэння яно» і надаць гэтай песні новае жыццё.

Аднак твор Камінскага мог стаць больш яркім і цікавым, калі-б аўтар адыйшоў ад традыцыйнага прыёмаў і смялей шукаў новыя выразныя сродкі і прыёмы ігры. Праўда, кампазітар у другім канцэрце для фартэпіяна і арэстра аказаўся больш арыгінальным і смялей пайшоў па шляху скарыстання і развіцця традыцыі.

Праслаўная нядаўна ў выкананні арэстра ўрачыстая увертюра Д. Камінскага паказала, што перад намі почыты майстра. Твор збытоў добра. У ім ёсць санатная форма, гадоўная і палобная тэмы, рытмы, кола. Арэстравыя досыць цікавыя. Але увертюра па-сапраўднаму не захаліла і не халяе. Гэта атрымалася таму, што ў ёй мала глыбіні і неперадасці, больш разважлівасці і схемы. Хацелася-б, каб аўтар у далейшым пісаў-бы больш ад сэрца.

Сцэна з 4-й дзеі спектакля «Парсональная справа» ў пастапоўцы Магілёўскага тэатра. Фото Ч. Мезіна. (Фотахроніка БЕЛТА).

Б. СМОЛЬСКІ.

Раман аб будаўніках

Г. ШЧАРБАТАУ

Здаецца, яшчэ зусім нядаўна на руінах старога горада страдалі ад пашчэрынаў: «З руін і папалішчэ ўзніццём цудоўны Мінск!». Сёння мы з пачаткам горада за сваёй роднай горад ходзім па яго шырокіх, прыгожых вуліцах, захапляемся яго цудоўнымі дамамі, яго прасторымі плошчамі, малымі паркамі і скверамі.

Ганарова і пачэсная задача стала перад нашымі пісьменнікамі — напісаць твор, у якім-бы аформілі сваё бачанне аднаго з найбольш значных будаўніцтваў у Мінску, пасляваеннае жыццё людзей, што прыйшлі ў горад з партызанскіх атрадаў і фронтоў. За выразненнем гэтай задачы ўзяўся Уладзімір Карпаў. У часопісе «Полымя» надрукавана першая частка яго рамана «За годам год», які прывесчаны адрэзкам у Мінску.

У Карпаў не паяўляюцца каляжы тыя складаныя абставіны, у якіх тралілі советскія людзі ў першы пасляваенны год, паказваюць усе тыя цяжкасці і перапоўненні, якія стаялі на іх шляху. Ствароўчы праўдзінны і поўнакроўны нарысу жыцця, пісьменнік паказвае складаны і супярэчлівы адносіны паміж героямі твора.

З многімі персанажамі рамана мы знаёмымся ад аповесці У. Карпава «Без нейтральнай паласы», выдзенай у 1950 годзе. Гэта «яўрэйскімі» па характары партызанскіх камісар Зімку, была на стаўленні, медыцынскага сестра атрада Зося Брыўніцкая, смелы падрыўнік Аляксей Урбановіч, падпольшчыца-комсамолка Валя Верас, адважны разведчык Кастусь Аленка. У рамана аўтар паказвае далейшы іх лёс.

Увайшоўшы ў Мінск амаль адначасова з перадавымі армейскімі часціцамі, былі партызанамі не разубіліся. Поўныя веры ў цудоўнае сучаснае будучыню, якой усё па сілах і якасці ўсё можа, яны актыўна надавалі новае жыццё.

Раскрываюцца новыя душыяныя якасці гэтых людзей. Прызначаны намеснікам старэйшых горада, Іван Мадзевіч Зімку усю сваю ўвагу накіроўвае на клопаты аб палепшэнні добрабыту гараджан. Ён выступае як здольны арганізатар, думашны і шчыры чалавек. Зося Брыўніцкая зноў пайшла працаваць у школу. Яна з неадрашчавасцю чакае пярэдняга ад свайго мужа — фантэзія Урбановіча і вельмі шчасліва перажывае яго раненне. Усё больш складанымі становяцца адносіны паміж Валяй, якая пайшла вучыцца па ўніверсітэце, і Кастусём Аленкам. Гэты віхлявы хлапец запаланы сэрца дзяўчынай, але яна баіцца яго некаляравае будучыні.

Пісьменнік знаходзіць чытача і з новымі героямі. Прынадаюцца з Гомеля начальнік Архітэктурнага Упраўлення Понтус, архітэктар Юркевіч і іншыя. Па логіцы развіцця падзей архітэктар Васіль Патрывіч Юркевіч павінен стаць галоўным героем твора. Асноўная лінія рамана якая і будзе на канфілікце Юркевіча з Понтусам.

Таленавіты архітэктар Юркевіч высювае іхна рашучы перабудова цэнтры горада з разбурэннем «карабак», якія яшчэ засталіся. Яго падтрымлівае вядомы маскоўскі архітэктар Міхайлаў, які прыходзіць у Мінск па запрашэнню ўрада рэспублікі. Начальнік Архітэктурнага Упраўлення Понтус, заўважыў аспіранта, багавіты («я што скажыце там, наверх»), выступае супраць гэтай ідэі. Прыкладваючыся бярэць цэнтры горада каробкі дачэбніцы і іншыя грамадскія ўстановы, якія былі пабудаваны па яго праектах. Понтус абнавачвае Юркевіча ў тым, што ён не класіфікаваў ад хутчэйшым палепшэнні жыллявых умоў працоўных. Настойлівы, творча смелы чалавек, які глядзіць у аўтаршай дзень сталіцы, гарадскі архітэктар Юркевіч на сваю рымку загадвае ўзраваць каробкі дачэбніцы і іншыя дамы, што пераходзіліся генеральнай планіроўцы горада. Гэта прыводзіць у лясце Понтуса. Барацьба разгарэлася.

Аднак, нам здаецца, лінія нававін Юркевіча ўсё-ж не дадуна да канца, і а гэтага вобраз могое траціцца. Мы ведаем, што ідэя генеральнай планіроўкі горада

ніколі не супрацьстаяла ітарасам тысяч гараджан, якія імкнуліся будаваць уласныя дамы. Галоўны архітэктар горада Юркевіч чамусяць супраць індывідуальнай забудовы. Ён лічыць, што «катулі» такой забудовы будуць паяваць уражанне ад горада. Больш таго, калі Юркевіч атрымавае катэгорычнае ўказанне ад сакратара гаркома партыі Кавалеўскага неадкладна пачаць падбор участкаў для індывідуальнай забудовы, ён пачынае хітрыць. «...З'явілася думка, — піша аўтар пра архітэктара, — што наперад трэба быць больш ушмышлівым і прабачлівым. Трэба абстаўляць (!) справу так, каб пад яе ніхто не мог падкапацца».

Не апраўдана і адзіноцтва Васіля Патрывіча ў яго барацьбе супраць Понтуса на перабудова горада. Чапусяць ніхто — ні Зімку, ні Кавалеўскага не падтрымліваюць ідэю гарадскога архітэктара. А гэта ўжо супярэчлівае жыццёвай праўдзе.

Не ва ўсім лагічна і лінія нававін Урбановіча і Зося.

Дэмабілізаваўшыся з арміі, перамажым мундэр Аляксей Урбановіч марыць аб сваім маленькім шчасці. Ён выбірае пачаць і пачынае будаваць уласны дом. Каб лягчэй было здабыць цеглу, паступае працаваць на цагельны завод. Хутка ён забывае і аб заводзе, і аб ўрывах горада і цапкам аддаецца будаўніцтву дома. Цяжка праца прыводзіць да таго, што на назе ў Аляксея адрываецца рана, і ён трымае ў бальніцы.

У душы Зося паступова нарастае праця: «У нас тут... людзі руіны разбіраюць... А мы дом...». Пачуццё працягу расце. Зося пакутавае раздумвае над тым, для чаго Аляксей падмавае людзей, маюць «Дзеся свайго маленькага шчасцельца, аб якім ён нават не спытаў, ці патрэбна яму ёй тасо...». І мы чкаем, што Зося ранаўча паўстане супраць дробна-ўласніцкіх настроў і спраў Аляксея. Пры гэтым мжывалі ўспамінаецца вобраз Зося Тварыцкай з рамана «Трыцца пакалення» К. Чорнага. Яшчэ тады, у трыццатых гадах, удумлівы пісьменнік К. Чорны заўважыў рост свядомасці простай салаянскіх дачэбніц і паказаў, як яна ранаўча выступіла супраць псіхалагічнага закарэнежлага ўласніка, свайго мужа Міхаіла Тварыцкага. Нічога такога, аднак, не здарылася ў рамана «За годам год». Зося Брыўніцкая пакутуе, нават плача, а адрыта скажаць аб усім Аляксею не знаходзіць у сабе мужнасці.

Пісьменнік, як відаць, паяўляўся ўскладанымі сітуацыі і свядома прымаў іх вельмі ўдала задуманы вобраз. Гэту-ж думку сцвярджае і далейшае развіццё вобразу Урбановіча. На сустрэчы з Зосяй у бальніцы ён раптам гаворыць:

— Буду праціць Івана Мадзевіча, някая дасць рэбату па спецыяльнасці. Больш не магу быць тата па нагамі ў другіх.

І сапраўды, ён неўзабаве становіцца брыгадзірам лепшай у горадзе брыгады муляраў. Але якія прычыны прывялі Урбановіча да такога рашэння? Пад чым уздзеяннем ён змяніў свой погляд? На гэтыя пытанні рамана не дае адказа.

Неакрэслены ўзаемаадносіны паміж Зімкум і Валяй. У гады вайны, яшчэ зусім дзяўчынкай, Валя Верас засталася сіротай. Партызанскі атрад стаў ёй домам, а камісар Зімку замяніў ёй бацьку.

Але ў рамана «За годам год» адносіны іх складваюцца крыху інакш. Валя жыве ў адным доме з Зімкум, і ён працявае да дзяўчыны вельмі прыхільнасьцю. Адночы Кастусь Аленка напаркуну дзяўчыну, што нікому непадала ў іх дружбе з'яўляецца Зімку. Тады Валя ўспыхнула:

— Як ты можаш так казаць! У яго дачка з майго года. Хутка прыяжыцца жонка.

Чытач верыць у шчырасць дзяўчыны і радуецца за высарожнасць Зімку. Ды

якоўга. Праз некалькі старонаў адбываецца такая сцэна. Валя імкнецца пагутарыць з Зімкум, высветліць сваё становішча. Яна гаворыць, што хутка стане лішній у гэтым доме. «І тады выразіла стала відаць, што ён (Зімку. — Г. Ш.) пакутуе ад нерашучасці, шукае і не знаходзіць выйсця. Постаць яго згорблася, галава апусцілася так, што падбародак уперся ў грудзі, і Зімку застаў у задуменнай упартай паставе...»

— А ты зраўмей мяне... Нас. — напарціўся ён тут-жа. — і не крыўдзі. Не крыўдзі, што мала ідэальных сем'яў...»

Гэта сцэна ставіць чытача ў тупік. Дык што-ж усё-такі было каханне? Тады ў вельмі непрыемным святле выглядае Зімку. Успамінаецца, што ён некалькі гадоў валаў ад сабрэства з гэтым «гульня-рызыкантам» Аленкам, што ён занадта ўзгагароду партызанам. Ці не кіраваў пры гэтым Зімку пакуццём рэанісацыі?

Імкнучыся як найшчырэй паказаць характар Зімку, пісьменнік не знаходзіць мастацкай меры ў гэтым паказе, і таму могое загучала фальшыва. Усе далейшыя клопаты Зімку аб Валі ўспамінаюцца з пакуццём нейкай прырасці. У іх не адчуваецца ўжо той бацькоўскай чысціні, якую спрабуе дакладраваць аўтар.

Свежа, вельмі праўдзінна малюе У. Карпаў каханне паміж Валяй і Аленкам. Псіхалагічны малюнак закаханых герояў пададзены аўтарам надзвычай яра. Асабліва вылучаецца сваім адменным характарам Валя Верас, вельмі непасрэдна, глыбока па натуре, стрыманая ў сваіх пачуццях. Добра індывідуалізаваны і вобраз Кастуся Аленкі. І тым больш крыўдна, што дзе-ні-дзе пісьменнік дапускае фальш у абмаблеччы гэтых людзей.

У. Карпаў вучыцца манеры пісьма ў Бурмы Чорнага. Вельмі рашана, што ён імкнецца па-чорнаўска глыбока раскрываць душу чалавека, заглядаць ва ўсе яе закуты. Але яму яшчэ нешта майстарства ў кампазіцыйнай пабудове твора. Экспазіцыя рамана «За годам год» вельмі запігнута. У значнай па меры яго першай кнізе ледзь толькі намечаны асноўны канфіліт. Есць раздзелы, якія ніяк не рухаюць дзеянне і нічога не дадаюць да характару герояў. Да іх могое аднесці вярч У. Карпаў перамогі ў Зімку, сустрэчу Валі з грабежнікамі і некаторыя іншыя. Зацягнутасць экспазіцыі і замаружанасць у разгортванні дзеяння робяць першую кнігу крыху сумнаватай...

Першая аповесць У. Карпава была напісаная кніжковай мовай, у ёй раўна сусветнае жывое народнае слова. Мова новага рамана больш багатая, нясё ў сабе больш адценняў і інтанацый, у ёй больш народнай прастаты. Аднак і ў гэтым творы У. Карпаў не паяўляўся яшчэ ад некалярава вычарнасці і моголага арыгінальнасці. Аўтар часта ўжывае незразумелыя або даўно забытыя ў беларускай мове ці працінальныя словы, некалькі мудрагеліста будзе асобныя скажы. Такія працінальныя словы, як «удубаць», «ночча», «сума», «свораленнасць» (драўцы) і іншыя, незразумелыя шырокім колам чытачоў, не прыжмыліся ў беларускай літаратурнай мове.

Асобныя месцы носяць адбітак каляскай глыбокадумнасці, або моголага ўпрыгожвання. Аўтар піша: «Можна, самае патрэбнае для чалавека пачуццё — гэта незалежнасць». «У ёй пачала развіцца тая казаная і хітрая людская, якая часта бывае ў жабракоў». «Простыя, трагічна пастаўлены (!) бровы хмурліліся». «І калі зірнуць на рачы з пугшынага палітэ...» (?) і г. д. Рыхтуючы рамана да асобнага выдання, аўтару трэба сур'ёзна напарцаваць над шліфоўкай мовы.

У першай кнізе рамана «За годам год» дадзена толькі завязка падзей. Асобныя героі кнігі яшчэ не азнайшлі свайго мастацкага ўвасаблення, яшчэ не ўсё акрэслена ва ўзаемаадносінах людзей.

Будзем спадзявацца, што ў другой кнізе пісьменнік глыбей і дакладней паказа перад чытачом жыццё і будаўніцтва сённяшняга Мінска.

Калгас імя XIX партызанаў Лепканскага раёна Мінскаўскай ССР штотод атрымаў асабліва вялікі даход. Гэта дазволіла яму разгарнуць значнае культурна-бытавое будаўніцтва.

На здымку: новы будынак калгаснай бібліятэкі. Фото П. Лісенкіна. (Фотакроніка ТАСС.)

У маскоўскіх і ленінградскіх выдавецтвах

У маскоўскіх выдавецтвах рыхтуюцца да выпуску ў свет на рускай мове раў твораў беларускіх пісьменнікаў.

У Дзяржаўным выдавецтве мастацкай літаратуры знаходзіцца ў вытворчасці кніга П. Броўкі «Вершы і пазмы». Яна выйдзе ў ліпені гэтага года. Адначасова гэта выдавецтва рыхтуе да выпуску асобным выданнем паэму А. Буяшова «Граніца» ў перакладзе М. Ісакоўскага.

Зборнік беларускіх апаваднанняў выпускае выдавецтва «Совєтскі пісьменнік». Памер кнігі, у якой прымуць удзел многія беларускія арыгіналы, 20 друкаваных аркушаў.

У перакладзе А. Астроўскага і П. Кабарэўскага ў «Совєтскі пісьменнік» выйдзе рамана М. Ткачова «Згуртаванасць». Гэта-ж выдавецтва выпускае зборнік вершаў М. Калачынскага.

У выдавецтве «Малдаўскае гвардыя» вядзецца работа над перакладам навукова-фантастычнай аповесці Які Маўра «Паўстанне на Саартаме». Кніга павіна выйці ў кавцы гэтага года.

У Ленінградскім аддзяленні дзяржаўнага выдавецтва «Мастацтва» дзямі выйшла з друку прыгожа аформлена новая кніга Які Купалы «Драматычныя творы». Уступны артыкул напісаны Р. Файнберг.

У кнізе надрукаваныя п'есы «Паўцітка» ў перакладзе Л. Ракоўскага, «Расцінае гляздо» — пераклад У. С. Раждзественскага і П. Кабарэўскага, «Прымакі» — у перакладзе А. Пракоф'ева.

У раздзеле «Драматычныя паэмы» ўпершыню на рускай мове надрукавана паэма ў перакладзе Н. Браўна «Сон на кургане».

Кніга выдзена тыражом у 10 тысяч экзэмпляраў.

Новыя клубы

У сельгасарцелі «Перамога» Рэчыцкага раёна адкрыўся новы клуб. У ім рэгулярна дэманструюцца кінокарціны, прагучы гурткі мастацкай самадзейнасці. Два новыя клубы будуюцца ў сельгасарцелі Які Кірава Свірыцкага сельсавета: адзін у вёсцы Заласце, другі ў вёсцы Гаспівель. Добры клуб узводзіцца ў калгасе імя Сталіна Вышарыцкага сельсавета.

Да канца года ў раёне будзе працаваць 30 сельскіх клубаў.

ГЕРОІ ДЗІЦЯЧЫХ КНІГ

Лёс внігі ў многім вызначаецца лёсам, жыццём іх герояў. Але стварэнню яркіх, жыццёвых вобразаў дзяцей па-рапейшаму пераходзіла дзяццям.

Наша дзіцячая літаратура абавязкова павіна быць паучальнай. Справа ў тым, каб не разумець гэтага спроста. Калі чытаеш кнігі апаваднанняў М. Ваданосава «Першае знаёмства» і П. Рунца «У веснавыя дні», бачыш, што малалыя аўтары пічра любяць дзяцей, надрана ведаюць іх жыццё. Але імкненне ў кожным апаваднанні сфармуляваць паучанне, зрабіць гэта як нейкі «педагагічны дадатак» перашкозіла іх творам быць сапраўды добрымі.

«...Мала таго, што ён (раважае аб сабе Ваданосава. — Ан. К.) пахвёў Мішо, у яго нехаліва смедаці скажаць аб гэтым, ён нават не папарціў прабаўняна за свой блыі ўчымак. Сапраўдныя сябры тан не робіць...» (апаваднанне П. Рунца «Адночы вечарам».)

«— Даруйце мне, Сямён Васільевіч, — папарціў Толя. — Я да гэтага не ашукаў вас і больш ніколі ашукаць не буду... Я зраўмей... Так не робіць пісьменнік...» (апаваднанне П. Рунца «Канец казкі».)

Мы прывялі толькі два прыклады са зборніка П. Рунца. Можна іх прывесці і больш. Амаль вылучаюцца ў кожным яго апаваднанні ёсць паддэдавая мараль. Яна ёсць і ў кнізе М. Ваданосава. Вядома, у гэтым выявілася выплоўнасць малалычых аўтараў. У М. Ваданосава — толькі першая кніга, у П. Рунца — другая. Таму патрэбна асабліва спыніцца на недахопах гэтых зборнікаў, тым больш, што могое з іх характэрна для ўсёй нашай дзіцячай літаратуры.

Сіла літаратуры — яе асмысленнасць, асмысленнасць уздзеяння і тут галоўнае не толькі і не столькі ў тым, каб назваць, скажаць, што трэба рабіць так, а не інакш, а каб даказаць гэта ўсёй логікай вобразаў.

Успомнім апаваднанне А. Якімовіча «Васількі». Галоўны герой, ад імя якога выдзена яго — вучань гарадской школы. Падручэннасць вучыцца ў гэтых блыі падручніку. І калі настаўніца на экзамене спытае, ці пастаўлеце васількі, хлопчык адказаў: «Не». «Ужо сама назва вельмі-ж такая мяккая, далікатная», — разважаў ён. Калі пачаў хлапчук праводзіць у бацьку на вёску. Там, рыхтуючыся да пераказанню, прагучы ў калгасе, ён разам з іншымі пісьменнікамі вырываў вясількі з поля. Яму спачатку было даўна, што вясількі ўсё-ж пастаўлеце, хоць не пачуцца, як крапіва, і не колюцца, як асот».

Пісьменнік не скажаць, да якой аднабоксці мого прывесці адрыву навучанні ад практыкі, а паказаць гэта жыва, ажрава. Алясь Якімовіч не маралізуе. Паучальнасць дасягаецца ў апаваднанні мастацкімі пляхам. І цікава апісана праца хлапчыка ў калгасе не можа не выклікаць замілаванасці, зацікаўленасці да працы і ў чытача.

Такая разуменная паучальнасць і патрэбна дзіцячай літаратуры. Яна вядзе да стварэння жывых вобразаў.

У многіх-жа творах герояў вяртаюцца ў дзяцінства, дзе іх аднолькава пастралі. Вельмі паголым адзін да другога героі М. Ваданосава.

«... Андрэй, сарамлівы і цікі на выгала», «Санька сапраўды па натуре быў цікі, сарамлівы хлопчык»; «Чарныя, са стрыжанай галавой і быстрымі вачыма ён пайшоў да Андрэя»; «Віктар, чарныя малалы хлапец...» Вельмі, скажам, спадабаліся аўтару і кіратыя насы.

У П. Рунца «Класіфікацыя» герояў таксама азначаюцца. Ён пазылае сваіх герояў на «поўнечныя» і «хударлявыя» (апаваднанні «Памылка», «Адночы вечарам»). Асаблівае ўражанне на аўтара зрабілі хістрыя галовы.

Тут вяртаецца не зрабіўся сродкам яшчэ большага акрэслення вобразаў, не звязаны з дзеяннем. Не амяняючы выразу твара, нібы ў масках хлапчы дзюччыя асобы на працягу ўсёго апаваднання.

Але не толькі сваім партрэтам паголым героі адзін да другога — яны падоным сваім унутраным жыццём, аднолькава адчуваюць іхна разарваную грудзямі юнака прабыроў стужку.

— Даручыце, Віцька, Віцька нам! — усклікнула Наташа і, выхпаіўшыся з Анатольевых рук букет бэзу, кінула на спартсмену...
III.

З гэтага дня нібы хтосьці падмяніў агранома Анатоля Рамашку. Замкнуўся ў сабе, спажуўшы. Пяпер ужо радка то бачыў яго на палях і нават у асцы. Гаспадыня, у якой кватараваў Анатоль, расказвала суседкам:

— Пахлопіцца да сонца, напхце нечага ў партфелі — і з хаты. А куды — так ніколі і не скажа. Зусім не пазнаць хлапца. А які вясёлы, які дружны быў!

— Час зрава гарачы, пасевы даглядаць трэба, — выказваў сваю думку калгасны вартульнік Аўхім Зіновіч. — Аграном-жа ён яшчэ зусім малалы, першы год самастойна працуе. А калгас вунь які — ад брыгады да брыгады дваццаць вёрст! Восі і дэка, непалоціцца...
— Ды не-ж! — усклікнула звыяная агароднай брыгады, — і на полі, жакуць, яго не відаць. Нават на падвоптыны ўчастак не прыходзіць. А туды-б яму варта было зазіраць. Ішла ўчора, бачыла: пустагале ў шынаціцы працівацца пачало. Скажа саваіму брыгадзіру Шіхану, дык ён як замятанне: «Што я, аграном нянька ка!» «Хлопці, пасе няньчыць». Гэта яго тылі тры назад аграном за гашчочкі прабраў, дык ён і здуецца, усё супалоціцца не можа...
— Не ведала і Наташа, што стала з аграномам. Божную раіцу, прыйшоўшы ў кантору, яна прыдхавала дзверы яго кабінаці і, уздымушы, ішла за свой стол, нахілялася над паперамі. Але варта было кую стужку дзяржава, як яна уздыгвала і паварочывалася на стук.
Адвоічы ў кантору забегла сестра Віктара Арлова, кіраносая, вострая на язык Ліза.

— А я да цібе! — запантала яна на вуха Наташа. — Знайшла, часнае комсамольскае!...
— Каго ты знайшла?

юць, аднолькава перажываюць. І героі апаваднання М. Ваданосава «На Лабанай гары» хлапчы Вася, выхпаіўшы нагу зусім не па свайй вінае, прастануе і «вінавата глянуў на фірсука», і піонер Санька, якому конь наступіў на нагу, калі ён вяртаўся да дзюччына, таксама «вінавата» прызнаецца ў гэтым.

Героі-жа Купалы, Коласа і іншых вядатных майстроў мы можам, як і жывых людзей, вызначыць па тыпу іх тамперменту. Гэтых мажлівасцей не выкарсталі малалы пісьменнікі. Героі іх атрымаліся не адметныя па сваіх рухах. Асабліва дачытачы гэта дзюччына апаваднанняў М. Ваданосава. Занадта ўжо гарачыя яны людзі. Ім-бы ўсё рабіць раптам, нечакана.

«Усе сямікладнікі раптам сталі Андрэю роднымі, бліжнімі...»; «Ён (Міша. — Ан. К.) абазіў усе суметкі, разганяўся і раптоўна тармазіў»; «Раптам дробнымі тармакімі крокамі наперад выбег Вася»; «Рэзкі! — раптам гучна скажаў фірсука»; «Колькі раптам закалаціўся ўвесь...»; «Раптам Галя, крута павярнуўшыся, туд уварыла Валозю, што ён адразу-ж выпусціў яе касу» і г. д.

Мова герояў не вызначаецца сваёй характэрнасцю. Пісьменнікі мала выкарстоўваюць тую мажлівасць, якую адкрывае ім гаворка дзюччына асоб. Варта было дзіцям Аўхіці з апаваднання П. Рунца скажаць некалькі скажаць, каб у нас аб іх склаўся ўражанне. На вылікі жывы, П. Рунец не даў магчымасці так натуральна, жыва размаўляць іншым асобам. Добра пабудаваны дыялог мого бы стаць сродкам раскрыцця псіхалагіі герояў, іх духоўнага багацця, матываў іх учынкаў.

Дзіцячым вобразам у нашай літаратуры часта нехаліва натуральнасці, жыццёнасці. Часам не адчуваецца, што ў творы дзюччынаю дзеш. Валяй, як бярэкараты, глядзіць на дружбу героі М. Ваданосава ў апаваднанні «Першае знаёмства». Навічок Андрэй прыйшоў у сям'ю клас якая ў той час, калі вучні рыхтаваліся выдатнай вучобай адзначыць 50-годдзе юбілей класнага кіраўніка (дарчы, 50-годдзе свайй настаўніцы адзначаюць і героі апаваднання П. Рунца «Падарунак»). Ніхто не сустраў хлапчука гасціна. Чаго добрага, можа, навічок прыясе двойку. І знаёмства адбываецца «афіцыйнае» — праз старстку класа.

Добра, што навічок неўзабаве атрымаў пятыроў і клас падружыўся з ім. А што-ж было-б, каб ён аказаўся непаспяваючым вучнем? Аўтар у імя пятыроў ажыравяў вобразамі сваіх герояў. Ші маглі дзеш не падружыцца з навічком? Вядзі, ні ў адным узросце не схочацца так хутка, як у дзіцячым. А тут факт апаваднання толькі з вышні самага факту, а не ўлічваюцца разумею дзеш.

Вядучы размову аб дзіцячым характары, неслыма не спыніцца і яшчэ на адным пытанні. Звычайна двойка ў дзюччына трапіла выпадкова. Гэтым абумоўляецца мала напружанасць дзеяння, слабасць канфілікту. Стараным вучням па якой-небудзь прычыне атрымаў двойку. Мы бачым толькі памылку героя. І тут, бадай, няма прасторы для вялікіх сапраўдных канфілітаў. Іншая рач, калі-б памылкі складалі рысу характара. Тады мы мелі-б справу з барацьбой з перавыхаваннем, з локмай характара. Тут былі-б востры канфіліт. А так часта ўтвараецца толькі мыльняны пазыр, які лопецца сам па сабе.

Таму ў такое недарачнае становішча трапіла настаўнік з апаваднання П. Рунца «Канец казкі», што цалы ўрок расказвае выдуманую ім самім насупх казку пра нейкага Малыша-Удальца, каб уразуміць ёу вылітніка, каб па выкладковасці атрымаў двойку. Не даўна, што наступіла і такое хуткае «перавыхаванне».

Аматары доўгага рубля

Дырэктар Пінскай музычнай школы С. Пінхасовіч і загадчык навуцальнай часткі В. Мнацканян не любяць абцяжарваць сябе клопатамі. Таму нават улік заняткаў, паспяховасці і наведвання запісаны настолькі, што разабрацца ў ім амаль немагчыма. Нават гадзінны адзіны можа знайсці толькі ў запісках і падраным спітху-чарнавіку. Педагагічны совет скаляўся вельмі рэдка. Школьны камісіі не працавалі. Ні аб якой сур'ёзнай правярцы работы настаўнікаў няма нават і гаворкі. Дырэктару і загадчыку навуцальнай часткі няма часу займацца кантролем. Яны празмерна загрузілі сябе выкладчыцкай работай. Дырэктару дазволена выкладаць штодзённа не больш двух гадзін, а ён значна «перавыконвае» норму.

І, вядома, не для натхнення, не для гукаў садовіх працэсэў ён, нягледзячы на перагрузку ў школе, яшчэ ў двух арганізацыях.

Не разаврацца-ж чалавеку, калі ў яго адначасова ўрок у школе і заняткі з гуртком самадзейнасці ў Доме культуры! Восі і даводзіцца ці пераносіць гурток ці спазняцца на ўрок.

Не, не наавава С. Пінхасовіча жапаю светлага і высокага мастацтва! Хутчэй ужо ён аматар доўгага рубля. Гэта асабліва можна заўважыць у дні выплаты заробатнай платы. Калі падыходзіць чарга атрымліваць грошы дырэктару і завуучу, часта чуюцца гучная каманда аднаго з кіраўнікоў:

— Усім вышэйці пакое!
Выкладчыкі і супрацоўнікі, пераглынушыся, выходзяць.

У чым-жа тут справа?
— Зноў не падзялілі грошы, — гаворыць выкладчык, ківаючы галавамі на дзверы, за якімі чуваць злосны шэпт. — Дзяляба ідзе. Таго і глядзі, загрузіць адін другога.

Пакуль Пінхасовіч і Мнацканян умапоўвалі свой уздасны добрыбыт, дысцыпліна ў школе ўсё пагаршалася. Зрыны заняткаў і спазненні выкладчыкаў на ўрокі былі частай з'явай.

Тут увайшоў у прывычку «дапамагаць» касіру ў прыёме ад бацькоў вучняў платы за навучанне. Добрахотна ўсклаў на свае плечы гэтую «спрацу» сам Пінхасовіч і яго праваа рука В. Мнацканян. На жаль, недахоп гэтай «дапамогі» ў тым, што грошы набылі дрэнную звычку прыжывацца ў зборчыкаў.

З гэтай з'явай нядаўна сутыкнуўся інспектар горфінадзела, з'яўленне якога выклікала перападох. Дырэктар тэрмінова запрасіў да сябе ў кабінет загадчыка навуцальнай часткі.

— Я павінен наведзіць вам непрыемную навіну. Да нас прыбыў рэвізор, — Самуіл Юсеевіч прыкметна хваляваўся, — таму не зяртай увагі, што гаворыць, і паспеў, каб ён згінуў, выкрыць, што ў касе нехапае больш 12 тысяч рублёў. Я думаю, лепш не даводзіць справы да суда, а вярнуць у касу тое, што бралі. Я таксама крыху вянатава.

«Брыху» Самуіла Юсеевіча — гэта калі наці тысяч рублёў, што ўжо амаль два месяцы як прыжмыся ў дырэктара, які па даўняй рассяянасці сабыўся адца іх у касу.

Паслухаўшыся парасу дырэктара, Мнацканян унёс у касу некалькі тысяч, але ўсё адца не змог: грошы разыйшліся.

Выратоўваючы «часць мундзіра», дырэктар аднёс нядадзеныя грошы даўняйку да падпарадкаванай сумы і паспрабаваў паказаць гэтую гісторыю як нявіннае самааванасаванне.

Самуіл Юсеевіч замаяне не толькі касіру. У сваёй гатоўнасці працаваць за іншых, ён пайшоў яшчэ далей. Права выдзяляць ад платы за навучанне прадастаўлена выключком горасвета. Пры гэтым вызвалены падлягоць толькі таленавітыя вучні з ліку тых, хто мае патрэбу.

Але дырэктар школы вырашыў, што ён даволі важная персана, каб замаяніць сабою выключком, і самавольна вызваў ад платы за навучанне 54 вучні.

Асобныя меркаванні паказалі яму аднаго з ліку «сталенавітых» выключком колькасць троенікаў і нават кандыдатаў на выключком са школы за неспаспяховасці. А ў лік тых, хто «мае патрэбу» трапілі ідэі забеспячэння бацькоў, — паколькі ў адстаўні Алейчына, адваката Сачко, грамадзян Ардмана, Ліфшыца і іншых.

Тэа каштавала дзяржаўнаму бюджэту за мінулы навуцальны год 23 тысячы рублёў.

Звалася-б, ясна, што Пінхасовіч не падыходзіць да ролі хавальніка дзяржаўных сродкаў. Але, на жаль, гэтага не хочучы заўважыць у Браскіім абласным упраўленні культуры. А прыкмеціць даўно треба было-б.

Н. МАСКВІЧОУ.

А. Міцкевіч
Новая работа скульптара М. Робермана.

Міцкевічаўскі год у Польшчы

26 лістапада гэтага года спаўняецца сто год з дня смерці вялікага польскага паэта Адама Міцкевіча.

У свабоднай Народнай Польшчы беспрэртнае слова Міцкевіча, якога Беліскі называў адным з «найвялікшых сусветных паэтаў», дайшло да шырокіх мас народа, які ўпершыню ў сваёй гісторыі атрымалі доўгі доступ да скарбніц культуры. Гамбока жыць у польскім народзе любоў да ўсяго лепшага, што тварылася дэля ўзвышэння чалавеча-працаўніка, на карысць братава народаў.

З першых-жа дзён народнай улады Польскі ўрад паклапаціўся аб шырокім выданні твораў Міцкевіча.

У 1948 годзе ў краіне было шырока адзначана 150-годдзе з дня нараджэння паэта. Тады-ж былі выданыя пачатак друкаваным дэсяцітомніка твораў А. Міцкевіча, які выйшаў у 1952 годзе. Устаго-ж толькі з 1949 па 1953 год у краіне было выданае больш трох мільянаў 850 тысяч экзэмпляраў кнігі паэта, у тым ліку «Пана Тадуша» — найбольш выдатнага твора Міцкевіча — 1.621.000 экзэмпляраў. Шмат твораў выйшла ў выглядзе дадаткаў да газет і часопісаў.

Сёлетня, паводле рашэння Сусветнага Савета Міру, адзначаецца 100-годдзе з дня смерці паэта.

У Польшчы створаны юбілейны камітэт, які ўзначальвае Старшыня Дзяржаўнага Савета Польскай Народнай Рэспублікі Александр Завадскі.

У склад камітэта ўваходзяць некалькі падкамісіі: навуковая, выдавецкая і інш. Іх мэтай з'яўляецца асветленне і папулярызаванне творчасці Міцкевіча ў розных галінах навукі, культуры і мастацтва. Гэтыя падкамісіі ўзначальваюцца вядомымі польскімі вучонымі, літаратарамі, мастацтвазнаўцамі.

Вырашана падрыхтаваць выданне юбілейнага 12-томніка поўнага збору твораў А. Міцкевіча.

Польская Акадэмія навук выдае слоўнік Міцкевіча. У яго ўвойдзе ўвесь лексічны матэрыял, які ёсць у творах паэта. Першы том гэтага слоўніка (словы А—В) выйдзе да пачатку 1956 года. Выданне такога слоўніка — адно з першых у Еўропе выданняў падобнага роду.

Будуць выданы таксама вялікім тыражом асобныя творы паэта.

Рыхтуюцца да паставоўкі рад спектакляў па матывах творчасці Міцкевіча, сярод якіх — спектакль па п'есе «Дядзюшка», які будзе паказаны ў Варшаве 26 лістапада. Падрыхтоўваецца таксама спецыяльным фільм аб А. Міцкевічу.

Кульмінацыйным пунктам міцкевічаўскага года ў Польшчы будзе ўрачыстае паслядзёне 26 лістапада, у якім таксама прымуць удзел шматлікія госці з многіх краін. Намечана адзначэнне помніка Міцкевічу ў Кракаве, які быў знішчаны намецка-фашысцкімі захопнікамі, будзе таксама адкрыты помнік паэту ў Паанані, конкурс на збудаванне якога праведзены ў пачатку гэтага года.

Міцкевічаўскі год скончыцца вясною 1956 года вялікай навуковай сесіяй Польскай Акадэміі навук, у якой таксама прымуць удзел шматлікія прадстаўнікі аўрабейнай навукі. Гэтая сесія падзядзё вынікі вялікіх работ, праведзеных у Польскай Народнай Рэспубліцы і за граніцай. — у першую чаргу ў краінах народнай дэмакратыі — па вучунонню жыцця і творчасці вялікага польскага паэта.

Н. СЕРЖАНІН.

ПІСЬМЫ У РЕДАКЦЫЮ

3 ведама аддзела культуры

Дабка ад райцэнтра размясцілася вёска Болкі Калейскага раёна. Тут жыўчы і працуе калгаснік шостаў і сёмай брыгад калгаса імя Молатава. У вёсцы ёсць сельская бібліятэка, у якой налічваецца больш за паўтары тысячы экзэмпляраў палітычнай, мастацкай і сельскагаспадарчай літаратуры. Аднак пры знаёмстве з работай гэтай бібліятэкі складалася вельмі дрэннае ўражанне. Змяшчаецца яна ў найманым невялікім пакоі. Усе кнігі заціснуты ў дзве шафы. У бібліятэцы заўбены брудна, на сталах навалены газеты і часопісы. Яны падшываюцца адзін раз у год. Загадчык бібліятэкі Ул. Новік у мінулым годзе закончыў Грышвічскую сярэднюю школу, спрабаваў паступіць ва ўніверсітэт, але не паступіў і пасля гэтага ўвайшоў са сваім сябрам: «Я-ж ужо вучоны, магу працаваць. Але каб легкая работа трапілася...»

З такімі намерамі Новік звярнуўся да загадчыка раённага аддзела культуры тав.

Раніца. Той радасна прыняў яго на работу.

Малады вёскі Болкі і пакыма калгаснікі таксама добра спяткалі новага загадчыка бібліятэкі. Яны гаварылі: «Восі цяпер у нас будзе вясела. Новы загадчык, малады, дэсяць класаў скончыў».

Наступіла вясна. Новік і не падумаў пайсці ў брыгаду з газетай ці кнігай, прывесці канферэнцыю чытачоў. Яму няма часу.

— Я рыхтуюся паступаць у ВУН, і таму бібліятэка не працуе, — адказвае ён чытачу, які прыйшоў абмяняць кнігу.

Восі хутка ўжо год, як Новік дарэмна атрымлівае дзяржаўныя грошы. Бібліятэка бывае па цалым тыдні на замку. Звалася-б, работнікі раённага аддзела культуры даўно маглі-б наведваць Колкінскую сельскую бібліятэку, правярць работу ле загадчыка.

Ул. ДЗІКЕВІЧ, настаўнік.

Дзе ваш білет?

У гэты дзень работы Гомельскай электрастанцыі Міхал Пугачоў доўга не затрымаўся дома, хоць пасля змены патрэба было адлучыць. Ён вырашыў схапіць у чыталую залу бібліятэкі імя Леніна, каб падрыхтавацца да здымкі экзамена па фізіцы. Час не чакаў: хутка пачаўся экзамен у Ленінградскім індустрыяльным інстытуце, студэнт-заочнікам якога ён з'яўляецца. У добрым настроі Міхал падыходзіў да парка культуры і адпачываў. Дзе размяшчаецца абласная бібліятэка. Але пры ўваходзе ў парк яго нечакана спынілі.

— Ваш білет?
— Які білет? — недаўменна спытаў Міхал.

— Як гэта, які білет? З чатырох гадзін у парк пускаюць толькі па білетах.

— Ды я-ж іду зусім не ў парк, — паспрабаваў растлумачыць Міхал. — Мне патрэбна ў чыталую залу абласной бібліятэкі.

— Нічога не выйдзе. Вазьміце білет, — патрабавалі ад яго.

Добры настроі былі сапсаваны. Прышлось Міхалу Пугачову ўзяць білет, бо іншага выхаду не было. Такая-ж справа адбылася і з Іванам Максімавым, студэнтам Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту і з рабочым вагоначнага ўчастка Беларускай дарогі, студэнтам чыгуначнага тэхнікума Аляксеем Кавальцом і з многімі іншымі рабочымі і студэнтамі.

Такія гісторыі паўтараюцца штодзень. Каб патрыць пасля работы ў абласную бібліятэку, треба ўзяць білет у парк. У нядаўно-ж у чыталы залы нехапае месца: вельмі многа людзей сюды прыходзіць. А разлічана яна ўсяго на 30 чалавек. Другая гарадская бібліятэка імя Герцава зусім не мае чыталы.

У Гомелі ёсць два інстытуты, 14 тэхнікумаў, многа рабочых займаюцца завочна. Аднаўня ў гарадзе чыталыя залы не можа задавоіць шматлікіх чытачоў.

Неаразумела, чаму Гомельскі горькааном (старшыня т. Лебедзеў) зусім не турбуецца аб тым, каб прадаставіць бібліятэкам добрае памяшканне для чыталы і тым самым задавоіць узрастаныя патрэбы чытачоў?

Васіль КЛІМЯНКОУ, студэнт Гомельскага педінстытута.

Патрэбы бібліятэкараў

Па часопісах «Полымя» і «Советская Отчизна» намы чытачы ўпершыню знамяцца з новымі творамі беларускіх пісьменнікаў.

Часопісы гэтыя выпускаюцца ў мяккай вокладцы і за кароткі тэрмін прыходзяць у прыгодны выгляд, выдаюць іх чытачам становіцца немагчымым. Перадсеці кнігі ў раёнах і сельскіх бібліятэках няма магчымасці, бо ў раённых друкарнях няма пералётнага папу. Калі-ж рабіць гэта прыватным парадкам, абійдзецца ў некалькі разоў даражэй за плату самота часопіса. Гэтак-ж становіцца ў раёне ввогулі з пералётнага папу, які папсаваліся.

Лічу, што неабходна выпускаць часопісы ў цвёрдых пералётках, а таксама ў кожнай вобласці стварыць міжраёныя друкарні, дзе былі-б пералётныя папі.

Думаю, што і іншыя бібліятэчныя работнікі ў гэтым пытанні мяне падтрымаюць.

Акрамя таго, настаў час, калі і можна і треба выдаваць кнігі ў належным выглядзе (па ўсім правілах бібліятэчнай тэхнікі). Гэта дао-б вялікую карысць новым бібліятэчным работнікам, якія яшчэ слаба арментауюцца ў тэхніцы сваёй справы.

Е. АЛЬБЕРСОН, загадчык Тураўскай раённай бібліятэкі.

З замежнай пошты

Падпольная друкарня энцыклапедыстаў

Сярод Ардэнскіх гор узвышаецца замак Буйон на Саму. Пісьменнік Іў Бен, які цяпер наведваў гэты замак, раскавае, што да яго выдчуць толькі горныя спыжынікі. Дарог тут няма. А з вёжаў замака адкрываецца від на суседнія ясы, якія здаюцца бясконцымі.

Буйонскі замак адыграў вялікую ролю ў развіцці французскай культуры XVIII стагоддзя. І гэта стала вядома толькі ў апошнія дні, калі ў сценях замака, дакладней, у яго падвалах была знойдзена вялікая старая друкарня. Гэта — падпольная друкарня энцыклапедыстаў.

Толькі ў канцы мінулага года французскія гісторыкі сталі даступнымі сямейныя архівы самі Вісенбуху. Да апошняга часу гаспадары іх, самі бясшчэпа дабкія ад навукі, нікому не дазвалялі іх разглядаць. Потым высветаліся, што яны не супраць прадаць свае архівы, праўда, за вялікую цану. Толькі ў мінулым годзе французскія гістарычнае таварыства набыло іх.

Сярод іншых матэрыялаў тут апынуліся запісаныя запісы вядомага французскага выдана і друкара XVIII стагоддзя П'ера Русо, бібліяка сёбра Дзірро і Ламбэра, які выпускаў іх творы. Калі ў канцы 50-х гадоў XVIII стагоддзя ў Францыі ўзанацілася рэакцыя, ён вымушаны быў эміграваць. Спачатку ён пераехаў у Брусель, пасля асталяваўся ў Амстэрдэме і, нарэшце, у Лондане. У гэтых гарадах быццам і выдаваліся пазнейшыя творы энцыклапедыстаў. Так лічылася дагэтуль. Праба, аднак, адзначыць, што яшчэ ў пачатку гэтага стагоддзя знаўца французскай кнігі Людвіг Далле выказаў меркаванне, што выданы П'ера Русо на самай справе друкаваліся не ў Францыі. Далле прыйшоў да такіх вывадаў на падставе вывучэння паперы, шрыфтоў, матэрыялаў для пералёту гэтых кніг. Аднак гэта было толькі яго гіпотэза.

Працягвае запісы П'ера Русо пры перапісанні стане шэфавальнай справы не было асабліва пажкім. І воль вывясілася, што гэты вядомы выдавец піша аб тым, як ён сапраўды вярнуўся ў Францыю і, карыстаючыся апакутам графа Генрыха Буйонскага, пасля ішоў ў яго закніжніцтва ў Арлеан. Граф Буйонскі — назаждак буйны феадал, лічыў сабе не залежным ад французскага караля. П'ер Русо ў дапамогі навакольных сялян графа скарэнтаваў друкавальныя машыны, асобныя часткі якіх яму ўдалося вывезці з Лія. Гэтых сялян П'ер Русо навучыў друкарскай справе. Яны-ж, праз шматлікія горныя сцяжкі, верхам на конях і мудах паступова перавозілі тыражы кніг у горад Седан, дзе знаходзіліся агенты Русо. Зразумела, усё гэта трымалася ў строгай тайне.

Толькі амаль праз 200 год раскрылася тайна гэтай друкарні, дзе выйшлі першыя выданні кніг, многія з якіх набылі сусветную вядомасць. Напрыклад, «Рэвалюцыя ў Амерыцы» абата Райналя, забароненыя сатыры і оны Байрона, сямітомнае выданне твораў Дзірро, творы Гольбаха, Гельвецыя і іншых. Алізін час тут таксама выдаваўся «Часопіс энцыклапедыстаў». Кнігі выходзілі вялікім для таго часу тыражом, прыкладна ў 2000 — 3000 экзэмпляраў. Росквіт тайнай друкарні адносіцца да пачатку 70-х гадоў XVIII стагоддзя.

Пасля смерці П'ера Русо раней напісаны ім запіскі трапілі ў архіў Вісенбухаў і, такім чынам, заставаліся невядомымі гісторыкам французскай культуры. Нават пасля расшыфроўкі запісак негаторыя гісторыкі ставіліся да іх скептычна, лічычы іх «выдумкай». Аднак пасля стараннага агляду замак Буйон у яго падвалах была сапраўды знойдзена вялікая, добра захаваная старажытная друкарня. І цяпер гэты дакладны замак стаў месцааблівым месцам палемікі амаатары старажытнасці і знаўцаў французскай культуры. Французскім гістарычным таварыствам пачата халыжніцтва перад Акадэміяй аб перапісанні гэтага замак у Музей энцыклапедыстаў. Пасля таго, як была знойдзена друкарня, нават сямья бязнадзейна скептыкі павінны былі прызнаць правільнасць і дакладнасць запісак П'ера Русо.

Для нас ва ўсёй гэтай гісторыі важная наступная акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі-б усе архівы Вісенбухаў былі здабыткам навукі, наогула, даўно адкрылася-б тайна замак Буйон. Усё гэта гісторыя паказвае, як прыватная ўласнасць наступна акалічнасць. У капіталістычных краінах розныя сямейныя архівы, якія часта з'яўляюцца вялікай навуковай каптоўняю, трапляюць у прыватныя рукі і становяцца недаступнымі для навукі. Калі